

ถอดบทเรียนเกษตรปลอดภัย @ศพก.อำเภอห้วยคา

โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ปี ๒๕๖๓

โดย

กลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท

คำนำ

กรมส่งเสริมการเกษตร ได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เพื่อเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตร โดยเกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จจากการปฏิบัติจริงในพื้นที่ เป็นผู้บริหารจัดการศูนย์ฯ เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาการเกษตรของชุมชน โดยใช้องค์ความรู้ที่เหมาะสมกับพื้นที่ รวมทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตร และเป็นจุดที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานของภาครัฐ อีกทั้งยังเป็นที่ยอมรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกรในชุมชนอีกด้วย

ในปี ๒๕๖๓ สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท ได้ดำเนินกิจกรรมถอดบทเรียน ศพก. (เกษตรปลอดภัย) โดยคัดเลือกศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท เนื่องจากเป็นศูนย์เรียนรู้ที่ประสบผลสำเร็จจากการทำงานด้านเกษตรปลอดภัยในพื้นที่ และเป็นที่ยอมรับของเกษตรกรในพื้นที่และชุมชนใกล้เคียง

สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท หวังเป็นอย่างยิ่งว่า การถอดบทเรียนเรื่องเกษตรปลอดภัยของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท ในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ ส่งผลให้เกษตรกรมีความมั่นคงในอาชีพและรายได้ต่อไป

สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท
เมษายน ๒๕๖๓

สารบัญ

	หน้า
ประวัติความเป็นมา	๑
แรงจูงใจในการทำเกษตรปลอดภัย	๒
วิธีการดำเนินงานของเกษตรกรต้นแบบ.....	๓
ปัจจัยแห่งความสำเร็จ	๗
ปัญหา อุปสรรค และวิธีการแก้ไข	๘
ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรม	๙
การขยายผลสู่เกษตรกรอื่นๆ	๙

การถอดบทเรียนศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ปี ๒๕๖๓

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในชุมชน โดยเน้นการเรียนรู้จากเกษตรกรกรต้นแบบในลักษณะเกษตรกรสอนเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรที่มาเรียนรู้เกิดความรู้อย่างลึกซึ้ง ความเข้าใจ และนำองค์ความรู้ที่ได้รับจาก ศพก. ไปประยุกต์ใช้เพื่อลดต้นทุนการผลิต เพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิต

ในปี ๒๕๖๓ กรมส่งเสริมการเกษตร ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของผลผลิต เนื่องจากในปัจจุบันตลาดมีการแข่งขันด้านคุณภาพเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สินค้าด้านการเกษตร ซึ่งผู้บริโภคต้องการบริโภคสินค้าที่ผ่านระบบการผลิตที่มีความปลอดภัย ปราศจากสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและจุลินทรีย์ก่อโรค ดังนั้นเกษตรกรต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตเพื่อให้สินค้าเกษตรได้รับการรับรองมาตรฐาน เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค

๑ ประวัติความเป็นมา

๑.๑ เกษตรกรต้นแบบ

นายขวัญชัย แดงทอง ประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อำเภอหันคา เมื่อ ๒๐ ปีที่แล้ว ทำการเกษตรเชิงเดี่ยว โดยปลูกข้าวเพียงอย่างเดียว และประสบปัญหาเรื่องการแพ้สารเคมี แสบเอาชีวิตไม่รอด จึงหันมาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในการพัฒนาอาชีพของตนเอง ทำอย่างไรให้มีรายได้ทุกวัน และลดการใช้สารเคมี โดยเข้ารับการฝึกอบรมจากหน่วยงานต่างๆ และนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมมาพัฒนาพื้นที่ของตนเอง ปัจจุบันได้ทำเกษตรปลอดภัย ได้แก่ ข้าวและผักปลอดภัย โดยได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP เช่น ข้าว เมล็ดพันธุ์ข้าว มะนาว ส้มโอ และพืชผัก

๑.๒ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

การรวมกลุ่มสมาชิกได้เริ่มจากการร่วมกลุ่มผู้ที่มีอาชีพคล้ายๆกัน เช่น ทำนา และปลูกไม้ผล และมีความสนใจที่อยากจะปรับเปลี่ยนการทำเกษตรแบบเดิมๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ จึงได้รับการคัดเลือกให้เป็น ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ประจำอำเภอห้วยคา โดยที่ศูนย์แห่งนี้จะมีองค์ความรู้ต่างๆ เช่น

- การลดต้นทุนการผลิตข้าว
- การจัดการศัตรูพืช
- เกษตรทฤษฎีใหม่
- การใช้น้ำ และฝนหลวง
- การทำบัญชีต้นทุนอาชีพ
- การจัดการดินปุ๋ย
- และบัญชีครัวเรือน
- การปลูกพืชไร่
- ปศุสัตว์

โดยทุกองค์ความรู้ที่กล่าวมา
นายขวัญชัย แดงทอง
สามารถถ่ายทอดความรู้ให้ผู้ที่สนใจได้

โดยสมาชิก ศพก. มีความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความเต็มใจที่จะช่วยเหลือ สนับสนุนการดำเนินงานของ ศพก. และ นายขวัญชัย แดงทอง เช่น การพัฒนา/ปรับปรุง ศพก. หรือการร่วมประชุม ตามที่สมาชิกร่วมกันกำหนดแผนการประชุม การประชุมแบ่งเป็นการประชุมคณะกรรมการชุดใหญ่ กำหนดจัดประชุมทุก ๒ เดือน จากนั้นสมาชิกในคณะกรรมการชุดใหญ่จะไปจัดประชุมในตำบลของตนเอง โดยกำหนดประชุมทุก ๓ เดือน หรือตามประเด็นเร่งด่วนสำคัญ เพื่อเป็นเวทีในการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของสมาชิก

๒) แรงจูงใจในการทำเกษตรปลอดภัย

- แพ้สารเคมี จนแทบเอาชีวิตไม่รอด
- อยากให้ตนเอง และคนในครอบครัวได้บริโภคอาหารปลอดภัย
- เพื่อให้ตนเอง และคนในครอบครัวมีสุขภาพที่ดี
- เพื่อลดต้นทุนการผลิต
- กระแสการรักสุขภาพของผู้บริโภค
- การทำการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

๓) วิธีการดำเนินงานของเกษตรกรต้นแบบ

นายขวัญชัย แดงทอง ได้ศึกษาข้อมูลการทำเกษตรดีที่เหมาะสม (GAP) ข้าว และ พืชอาหาร จากแหล่งต่างๆ และยังได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ส่วนราชการ เช่น สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ ๕ จังหวัดชัยนาท สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท สำนักงานเกษตรอำเภอหันคา สถานีพัฒนาที่ดินชัยนาท ศูนย์วิจัยข้าวชัยนาท ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืช จังหวัดชัยนาท และสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ เป็นต้น จากนั้นนำความรู้มาประยุกต์ใช้ และดำเนินการในพื้นที่ของตนเอง

การดำเนินการทำเกษตรปลอดภัย ภายใต้มาตรฐาน GAP ของนายชาญชัย แห่งทอง

๑ แหล่งน้ำ

- ✓ น้ำที่ใช้ในแปลงปลูกจะสูบน้ำจากแม่น้ำท่าจีน นำมาพักในสระหน้างานตั้งแต่ ๒ งาน โดยแหล่งน้ำไม่มีความเสี่ยงการปนเปื้อนจากสารเคมีและจุลินทรีย์

๒ พื้นที่ปลูก

- ✓ มีการเก็บตัวอย่างดินส่งสถานีพัฒนาที่ดินชัยนาทเพื่อวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหาร
- ✓ การปรับปรุงบำรุงดินโดยใช้ปุ๋ยคอก และมีการใช้ปุ๋ยเคมีได้ไม่ตกเพื่อปรับสภาพดินมารวด

๓ วัตถุประสงค์รายการทางการเกษตร

- ✓ สารเคมีจะแยกเก็บเป็นสัดส่วน ในที่เก็บที่มิดชิด
- ✓ หากมีความจำเป็นต้องใช้สารเคมี จะใช้ตามคำแนะนำบนฉลากของผลิตภัณฑ์นั้น และหากมีความจำเป็นต้องใช้ผสมสารเคมีจะต้องปฏิบัติตามวิธีการผสมสารเคมีด้วยกับใบคู่มือใบวิชาการการผสมสารเคมี

๔ การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว

- ✓ ใช้สารเคมีทางการเกษตรที่หะเป็นถูกต้อง
- ✓ ก่อนการเก็บเกี่ยวผลผลิตจะต้องระมัดระวังเกี่ยวกับผลผลิต
- ✓ เมล็ดที่รู้ที่ใส่จะใส่จากแหล่งที่เชื่อถือได้
- ✓ หากมีการใช้ปุ๋ยหรือยา เพื่อบำรุงดินปุ๋ยหรือยานั้นจะต้องหกร้อยลงสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้

ค

๕ บันทึกข้อมูลและการทดสอบ

- ✓ เมื่อมีการรื้อกิจกรรมในแปลง จะจดบันทึกทุกครั้งที่ปรับเปลี่ยนดิน และวิเคราะห์ค่าต่างๆที่จ่ายที่จ่ายที่ออก การบันทึกสามารถตรวจสอบถึงการบวนการผลิตตั้งแต่เพาะปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยวได้

๖ การเก็บรักษา และการขนย้าย

- ✓ ผลผลิตที่เก็บมาแล้ว จะแยกเป็นสัดส่วนในตะกร้าเพื่อขนย้าย
- ✓ สถานที่พักผลผลิต สามารถป้องกันการปนเปื้อนจากวัตถุอันตรายและสัตว์เลี้ยง/สัตว์พาหนะได้

๗ การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว

- ✓ เก็บเกี่ยวผลผลิตที่มีอายุเหมาะสม
- ✓ เก็บเกี่ยวด้วยวิธีการที่เหมาะสมและถูกสุขลักษณะ

๗) สุขลักษณะส่วนบุคคล

- ✓ มีความรู้ ความเข้าใจ และคำนึงถึงเรื่องสุขลักษณะส่วนบุคคล เพื่อไม่ให้เกิดผลผลิตได้รับการปนเปื้อน

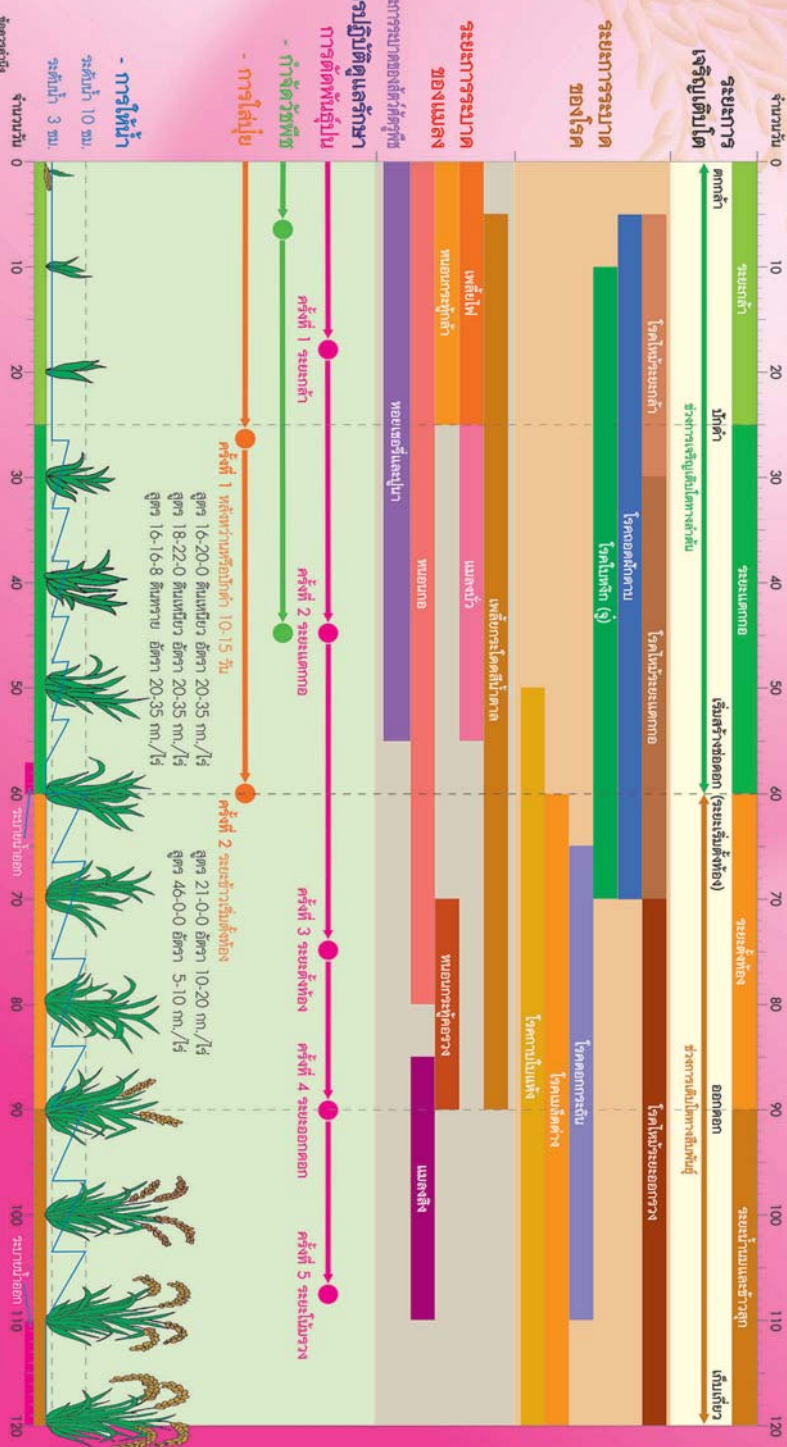

ทั้งนี้ นายขวัญชัย แต่งทอง ได้นำการทำเกษตรแบบผสมผสานมาปรับใช้ในแปลงปลูกพืชผัก และนาข้าว ในนาข้าวมีการผลิตขยายเชื้อราไตรโคเดอร์มาสำหรับแช่เมล็ดพันธุ์ข้าว เพื่อป้องกันเชื้อราสาเหตุโรคพืช อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นการเจริญของราก และมีการใช้ปุ๋ยอย่างมีประสิทธิภาพ (ถูกสูตร ถูกวิธี ถูกเวลา และถูกปริมาณ) โดยใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ส่งผลให้ต้นข้าวแข็งแรงไม่อ่อนแอต่อโรค และยังเป็น การลดต้นทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกทางหนึ่งด้วย ในส่วนของการผสมปุ๋ยเคมี ใช้เองนั้น จะทำให้ต้นพืชได้รับธาตุอาหารที่เหมาะสมและครบถ้วน โดยมีหลักการใส่ปุ๋ย ในนาข้าว ดังแผนภาพ

จังหวัด
กรมการข้าว
 โทร. 0 2940 6115
 website : www.riceinland.go.th

แผนภาพแสดงการเจริญเติบโตของข้าว และการปฏิบัติต่างๆ

1. ระยะต้นกล้าใช้เวลาปลูก 120 วัน, 80% ต้นกล้าในนาจะตายลงก่อนจะขึ้น, 20% จะรอด
 2. ไร่ที่ปลูกต้นกล้าในนาจะใช้เวลาปลูก 20-30 วัน, 80% ต้นกล้าในนาจะตายลงก่อนจะขึ้น, 20% จะรอด
 3. การปักดำที่นาจะใช้เวลาปลูก 120-130 วัน, 80% ต้นกล้าในนาจะตายลงก่อนจะขึ้น, 20% จะรอด

ติดต่อสอบถามได้ที่ : โทร. 025511 - 02 - 023

ในส่วนการจัดการในแปลงปลูกผัก นายขวัญชัย แดงทอง จะใช้น้ำหมักไล่แมลง เช่น สารสกัดยาสูบ หรือน้ำหมักสะเดา เพื่อป้องกันกำจัดแมลง

๔) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

สภาพพื้นที่ทำการเกษตรของนายขวัญชัย แดงทอง อยู่ในเขตชลประทานทำให้การจัดการปลูกพืชทำได้ง่าย มีการแบ่งพื้นที่ทำเกษตรผสมผสานไว้อย่างเป็นสัดส่วน บนพื้นที่กว่า ๓๐ ไร่ มีการทำนาข้าว ปลูกพืชผักสวนครัว พริก มะนาว มะเขือ และส้มโอ เป็นต้น มีการขุดบ่อเลี้ยงปลาขนาดพื้นที่ ๒ งาน และยังมีเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ไข่ นกกระทา เป็ด และกบ เป็นต้น

นายขวัญชัย แดงทอง กล่าวว่า กว่าที่จะมาถึงจุดนี้ได้ มีวิธีการทำงานคือทำงานด้วยใจรัก ด้วยความเชื่อมั่น อาศัยความอดทน ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง และสิ่งสำคัญก็คือความเสียสละต่อส่วนรวมในการถ่ายทอดความรู้การลดต้นทุนการปลูกข้าว การจัดการดินและน้ำ และการจัดการฟาร์ม ทำให้เป็นที่ยอมรับของชุมชน และเป็นต้นแบบของการทำเกษตรปลอดภัย โดยการลงมือปฏิบัติให้เห็นจริง ทั้งผู้เรียนและผู้สอน สิ่งสำคัญอีกอย่างที่ขาดไม่ได้ก็คือครอบครัวที่ให้การสนับสนุนมีความเข้าใจ ให้ความสำคัญอย่างสม่ำเสมอ และช่วยเหลือซึ่งกันและกันตลอดเวลา

๕ ปัญหา อุปสรรค และวิธีการแก้ไข

ปัญหา/อุปสรรค	วิธีการแก้ไข
พื้นที่ใช้สารเคมีมานาน ส่งผลให้ผลผลิตได้น้อย	- อดทนทำอย่างต่อเนื่อง และเปรียบเทียบวิธีการแบบเดิม-แบบใหม่ เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่าง
การปรับเปลี่ยนในช่วงแรกปัจจัยการผลิตหายากในพื้นที่	- ศึกษาหาข้อมูลด้วยตนเอง - หน่วยงานเข้ามาให้คำแนะนำ ปรึกษาอย่างต่อเนื่องจึงนำความรู้มาปรับใช้กับพื้นที่
เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เปลี่ยนทัศนคติ ยังไม่ยอมรับเทคโนโลยีใหม่ๆ	- ลงมือปฏิบัติให้เห็นผลเชิงประจักษ์ - สร้างคุณค่าให้อาชีพการเกษตร - พัฒนารฐานเรียนรู้ให้มีความพร้อมตลอดเวลา

๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรม

- ➔ **ต่อตนเอง** ตนเองและครอบครัวมีสุขภาพที่ดี มีอาหารปลอดภัยไว้บริโภค มีต้นทุนการผลิตที่ลดลง ส่งผลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และสร้างรอยยิ้มให้กับครอบครัว
- ➔ **ต่อสังคม** ผู้บริโภคได้บริโภคอาหารที่ปลอดภัย คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น เนื่องจาต้นทุนการผลิตที่ลดลง
- ➔ **ต่อสิ่งแวดล้อม** การทำเกษตรแบบไม่เผาฟาง และมีการปลูกแฝกเพื่อคลุมดิน ลดการสูญเสียน้ำ และยังช่วยควบคุมวัชพืช

๗ การขยายผลสู่เกษตรกรอื่นๆ

นายขวัญชัย แดงทอง ได้นำความรู้ที่ได้รับและประสบการณ์ เผยแพร่แก่เกษตรกรทั่วไป โดยเป็นเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอหันคา เพื่อให้เกษตรกรได้เข้ามาเรียนรู้การทำเกษตรปลอดภัย และการลดต้นทุนการผลิตข้าว

ศพก.อำเภอหันคา มีการจัดอบรมให้กับเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เช่น การใช้สารเคมีที่ถูกต้อง ปลอดภัย การผลิตและการใช้สารชีวภัณฑ์ การผสมปุ๋ยเคมี การทำน้ำหมักชีวภาพสูตรต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีแปลงเรียนรู้ที่เกษตรกรในชุมชนสามารถเข้ามาเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

นายขวัญชัย แดงทอง มีการสร้างเครือข่ายเกษตรกรที่มีแนวคิดเหมือนกัน เพื่อร่วมกันผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยสู่ชุมชน โดยสนับสนุนปัจจัยการผลิต และความรู้ให้กับเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ

**“ให้ความจริงใจกับทุกคน (ใจแลกใจ)
เพื่อสร้างเครือข่ายเกษตรกรปลอดภัยที่เข้มแข็ง”**

นายขวัญชัย แดงทอง

ประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อำเภอหันคา

สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท

หมู่ที่ ๒ ตำบลเขาท่าพระ อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท

โทร ๐ ๕๖๔๗ ๖๗๒๐

www.chainat.doae.go.th

